

Sygn. akt II UK 49/18

POSTANOWIENIE

Dnia 6 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z wniosku S. Ż.-Z.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi we W.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 6 marca 2019 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 29 sierpnia 2017 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...] wyrokiem z dnia 29 sierpnia 2017 r. oddalił apelację wnioskodawczynie S. Ż.-Z. od wyroku Sądu Okręgowego we W. z dnia 10 stycznia 2017 r., oddalającego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału we W. z dnia 6 września 2016 r. stwierdzającej, że do wnioskodawczynie z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej w Polsce ma od dnia 1 stycznia 2016 r. zastosowanie ustawodawstwo polskie.

W wyrokach Sądów *meriti* przyjęto, że z informacji uzyskanych od strony słowackiej w związku z wszczęciem przez polski organ rentowy procedury określonej w art. 16 ust. 4 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego

(Dz. Urz. UE. L. 284 z dnia 30 października 2009 r., dalej jako rozporządzenie wykonawcze) wynikało, że praca wnioskodawczynie, prowadzącej działalność gospodarczą w Polsce, wykonywana przez nią na podstawie umowy o pracę zawartej ze słowacką firmą M. s.r.o. w C. była świadczona przez 10 godzin w miesiącu za wynagrodzeniem 40 Euro miesięcznie. A zatem miała charakter marginalny w rozumieniu art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego. Na tej podstawie organ rentowy wydał decyzję tymczasową ustalającą, że właściwym ustawodawstwem dla wnioskodawczynie od dnia 1 stycznia 2016 r. jest ustawodawstwo polskie, zaś wnioskodawczynie w żaden sposób nie wykazała, aby jej zatrudnienie na terenie Słowacji miało większy wymiar niż marginalny. Oznacza to, że zatrudnienie to nie może być brane pod uwagę do celów określenia właściwego ustawodawstwa według zasad określonych w art. 13 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) z dnia 29 kwietnia 2004 r. nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz. UE L 2004/166/1, dalej jako rozporządzenie podstawowe). Słowacka instytucja ubezpieczeniowa nie zgłosiła sprzeciwu co do ustaleń decyzji tymczasowej. Stąd wyczerpany został tryb przewidziany w art. 16 ust. 2 i 3 rozporządzenia wykonawczego i tym samym nie było sporu między obiema instytucjami co do podlegania wnioskodawczynie ustawodawstwu polskiemu. Sąd Apelacyjny nie uwzględnił także zarzutu nieważności postępowania przez niewezwanie pracodawcy słowackiego, jako zainteresowanego do udziału w sprawie bowiem w sprawie dotyczącej ustalenia, jakiemu ustawodawstwu w zakresie ubezpieczeń społecznych ma podlegać osoba prowadząca działalność gospodarczą na terenie dwóch różnych państw członkowskich, pracodawca nie jest osobą zainteresowaną w rozumieniu art. 477¹¹ § 2 k.p.c. Taka sprawa nie dotyczy bezpośrednio jego praw i obowiązków.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiodła wnioskodawczynie zaskarżając wyrok w całości. Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku, poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego oraz zaskarżonej decyzji i przekazanie sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpatrzenia, a także o zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Skarga kasacyjna została oparta na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego: 1) art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego w związku z art. 16 ust. 2 i 4 rozporządzenia wykonawczego, przez jego niezastosowanie i uznanie, że skarżąca od dnia 1 stycznia 2016 r. podlega ustawodawstwu polskiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych, mimo wykonywania pracy najemnej na Słowacji oraz prowadzenia działalności na własny rachunek w Polsce oraz obowiązywania normy kolizyjnej wskazującej na pierwszeństwo ustawodawstwa państwa miejsca wykonywania pracy najemnej; 2) art. 3 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego w związku z art. 6 k.c., przez jego błędną wykładnię i uznanie, że skarżąca zobowiązana była do przedstawienia dokumentów i dowodów na potwierdzenie, iż rzeczywiście podlegała ubezpieczeniu społecznemu na Słowacji oraz że świadczona przez nią praca nie miała charakteru marginalnego; 3) art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego, przez jego zastosowanie i uznanie, że praca najemna skarżącej na rzecz M. s.r.o. stanowi pracę o charakterze marginalnym.

Skarżąca zarzuciła także naruszenie prawa procesowego, mającego istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie: 1) art. 233 § 1 k.p.c., przez niedokonanie wszechstronnej analizy całego materiału dowodowego sprawy, w szczególności pominięcie niezachowania wymaganego trybu przez organ rentowy w celu wyjaśnienia wątpliwości, co do marginalnego charakteru jej pracy, a także aktualnego statusu ubezpieczeniowego w zakresie podlegania słowackiemu systemowi ubezpieczeń społecznych i mimo nie wyjaśnienia tej kwestii uznanie, że zaskarżona decyzja wydana została w granicach prawa; 2) art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c. i art. 477¹¹ § 2 k.p.c. polegającego na nieuwzględnieniu przez Sąd Apelacyjny nieważności postępowania, wywołanej pozbawieniem możliwości obrony przez pracodawcę słowackiego swoich praw, jako zainteresowanego w sprawie.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca powołała się na oczywiste uzasadnienie skargi oraz na nieważność postępowania.

W ocenie skarżącej, o oczywistym uzasadnieniu skargi świadczy nieprawidłowa ocena Sądu drugiej instancji, że przeprowadzone przez polski organ rentowy postępowanie było realizacją przepisów o koordynacji systemów ubezpieczenia społecznego, podczas gdy „organ rentowy nie przeprowadził w

sposób prawidłowy postępowania wyjaśniającego z instytucją słowacką, w zakresie, który pozwoliłby ustalić istotne dla sprawy okoliczności, tj. marginalny charakter pracy najemnej”.

Sąd Apelacyjny „oparł się w istocie wyłącznie na tym, że organ słowacki nie wniósł żadnych zastrzeżeń do decyzji tymczasowej, nie bacząc na to, że tryb postępowania organu polskiego było niezgodny z art. 16 rozporządzenia wykonawczego”. Tymczasem brak jakichkolwiek dowodów świadczących, że organ rentowy przeprowadził postępowanie wyjaśniające z instytucją słowacką w zakresie ustalenia marginalnego charakteru wykonywanej na Słowacji pracy. Zdaniem skarżącej, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnia także naruszenie przez Sąd Apelacyjny „przepisów procesowych, przez pominięcie w postępowaniu sądowym słowackiego pracodawcy jako zainteresowanego i niedostrzeżenie przez Sąd drugiej instancji, że doszło do nieważności postępowania i nie uwzględnienia tego zarzutu”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jednym z koniecznych elementów skargi kasacyjnej jest, jak wynika z art. 398⁴ § 2 k.p.c., wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się, jak wielokrotnie wyjaśniano w orzecznictwie Sądu Najwyższego, z przesłankami rozważanymi przez ten Sąd podczas tzw. „przedsądu”, a więc na posiedzeniu, którego przedmiotem jest przyjęcie lub odmowa przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Przesłanki te określone są w art. 398⁹ § 1 k.p.c. i tylko one podlegają badaniu w tej fazie postępowania, a przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania następuje wtedy, gdy zachodzi choćby jedna z nich. Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania winno zatem koncentrować się na wykazaniu istnienia takiej przesłanki, przy czym treść tego uzasadnienia nie może być dowolna, bo konieczne jest oparcie jej na argumentacji jurystycznej. Pozostaje to w ścisłym związku z modelem skargi kasacyjnej, w którym rozpoznanie skargi następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., tj. wówczas, gdy: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne

wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W rozpoznawanej sprawie skarga kasacyjna opiera się na przesłance nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.) oraz oczywistego uzasadnienia skargi (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.).

Jeżeli przesłanką wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest twierdzenie skarżącego, że skarga jest oczywiście uzasadniona powinien on w uzasadnieniu wniosku zawrzeć wywód prawny wskazujący, w czym wyraża się ta „oczywistość” i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007). Powołanie się na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje skarżącego do przedstawienia wyводу prawnego, uzasadniającego jego pogląd, że skarga jest oczywiście uzasadniona, przy czym, o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274). Jednak o tym, że skarga jest oczywiście uzasadniona nie może decydować argumentacja zawarta w uzasadnieniu jej podstaw (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2008 r., II PK 347/07, LEX nr 465860). W skardze kasacyjnej nie ma uzasadnienia wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania w powyższym rozumieniu, ponieważ wyczerpujące uzasadnienie Sądu Apelacyjnego nie potwierdza tezy o deklarowanej w skardze oczywistej zasadności tego środka odwoławczego w postaci kwalifikowanego naruszenia art. 16 rozporządzenia wykonawczego, widocznego na pierwszy rzut oka. Postępowanie wytyczone przez art. 16 tego rozporządzenia zostało ukształtowane w inny sposób niż wskazuje to skarżąca. Z art. 16 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego *expressis verbis* wynika, że ustalenie ustawodawstwa ma nastąpić „niezwłocznie”. Przepis zastrzega, że takie wstępne określenie mającego zastosowanie ustawodawstwa ma charakter tymczasowy, a instytucja, która dokonała ustalenia informuje wyznaczone instytucje każdego

państwa członkowskiego, w którym wykonywana jest praca, o swoim tymczasowym określeniu. Nawiązując do twierdzeń skarżącej mających przemawiać za oczywistością skargi kasacyjnej, z przepisu tego nie wynika, że organ rentowy był zobowiązany do przeprowadzenia skrupulatnego postępowania wyjaśniającego z instytucją słowacką. Potrzeba komunikacji między instytucjami ubezpieczeniowymi zachodzi dopiero wówczas, gdy wystąpi „brak pewności co do określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa”, a między zainteresowanymi instytucjami dojdzie do „rozbieżności opinii”. Rozporządzenie wykonawcze stanowi, że w takim wypadku „podmioty te starają się dojść do porozumienia”, a „ustawodawstwo mające zastosowanie do zainteresowanego jest określane na mocy wspólnego porozumienia”. W rozpoznawanej sprawie Zakład Ubezpieczeń Społecznych i jego słowacki odpowiednik byli ostatecznie zgodni, że skarżąca powinna podlegać ubezpieczeniu społecznemu w Polsce. Analizując akta sprawy nie można więc stwierdzić, że komunikacja między instytucjami polską i słowacką odbyła się z naruszeniem art. 16 rozporządzenia wykonawczego. Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie przyjmuje, że „wspólne porozumienie” w rozumieniu art. 16 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego może polegać na poinformowaniu przez instytucję miejsca świadczenia pracy o swoim stanowisku odnośnie do nieistnienia ważnego tytułu do ubezpieczenia społecznego na terytorium jej państwa, wydaniu przez instytucję właściwą miejsca zamieszkania decyzji (o charakterze tymczasowym - w trybie art. 16 ust. 2) o stosowaniu ustawodawstwa krajowego i zaakceptowaniu tej decyzji przez instytucję właściwą dla miejsca świadczenia pracy (niewniesienie zastrzeżeń; por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2017 r., I UK 328/16, LEX nr 2389586 czy postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2016 r., I UZ 20/16, LEX nr 2163324).

Również uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w zakresie przesłanki nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.) nie spełniło wymogu wykazania istnienia tej przesłanki, ponieważ trudno za wywód prawny zmierzający do jej wykazania uznać lakoniczne twierdzenie skarżącej o „nieważności przepisów procesowych”, pozbawione jakiegokolwiek konkretyzacji tych przepisów, jak też jedynie śladowe zasygnalizowanie, że chodzi o pominięcie pracodawcy słowackiego jako zainteresowanego, mające świadczyć o

„pozbawieniu go możliwości obrony praw w toku niniejszego postępowania”. Tylko dla porządku należy zatem nadmienić, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że wstępnym warunkiem nieważności postępowania z art. 379 pkt 5 k.p.c., tj. pozbawienia strony możliwości obrony swych praw, są uchybienia formalne sądu, w wyniku których strona pozbawiona zostaje możliwości brania udziału w sprawie oraz zgłoszenia twierdzeń faktycznych wniosków dowodowych i zarzutów. W sprawie nie zachodzi nieważność postępowania w tym znaczeniu. W myśl art. 477¹¹ § 2 zdanie pierwsze k.p.c., zainteresowanym jest ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. Zgodnie z zasadą terytorialności, chodzi w tym przepisie o prawa i obowiązki wynikające z polskiego systemu ubezpieczeń społecznych (zob. art. 6 ust. 1 *in principio* ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych; jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 300), stąd nie ma on zastosowania do praw i obowiązków wynikających z porządków prawnych innych krajów członkowskich Unii, o których rozstrzygają odpowiednie organy tych krajów wedle obowiązującego w nich prawa (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 27 września 2016 r., I UZ 14/16, LEX nr 2153430; z dnia 6 września 2016 r., I UZ 13/16, LEX nr 2139243; z dnia 21 listopada 2016 r., II UK 735/15 i II UK 734/15, niepublikowane czy wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2016 r., II UK 297/15, LEX nr 2120892; z dnia 25 listopada 2016 r., I UK 370/15, LEX nr 2166375). Zatem nieuprawnione i bezskuteczne procesowo byłoby wezwanie pracodawcy słowackiego skarżącej, jako zainteresowanego w sprawie toczącej się z odwołania skarżącej od decyzji dotyczącej ustalenia właściwego ustawodawstwa.

Biorąc pod uwagę przedstawione argumenty, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.